

**Tilsynsrapport
Zoologisk Have København
2022**

Rådet for Zoologiske Anlægs samlede vurdering

Denne tilsynsrapport i 2022 følger op på Rådet for Zoologiske Anlægs tidligere vurdering af Zoologisk Have København, og gør status for udviklingen og kvaliteten af anlæggets arbejde.

Det er Rådets samlede vurdering i 2022, at Zoologisk Have Københavns opgavevaretagelse er meget tilfredsstillende.

Zoologisk Have varetager – som ved Rådets sidste besigtigelse - de lovbestemte opgaver som formidling, avlssamarbejder, naturbevarelse og forskning på et meget højt niveau, og spiller en central rolle i det internationale samarbejde mellem zoologiske anlæg om truede dyrearter og naturbevarelse. Anlægget arbejder med et strategisk afsæt, innovativt og engageret for at udvikle den samlede virksomhed kvalitativt.

Vurdering i 2019

Rådets samlede vurdering af Zoologisk Haves opgavevaretagelse i 2019 var meget tilfredsstillende. Den skriftlige vurdering i 2019 kan læses her: Rådets tilsynsrapport for Zoologisk Have København 2019

Fakta om Zoologisk Have København

Anlægget er en selvejende institution. I tilknytning hertil er oprettet Foreningen Zoos Dyrefond, der har som formål at bygge og udleje bygninger og anlæg til brug for Zoologiske Haver.

Anlægget modtager et statsligt driftstilskud i henhold til lov om statstilskud til zoologiske anlæg. Staten er anlæggets offentlige hovedtilskudsyder.

Anlægget åbnede i 1859. Anlægget er i de seneste årtier udviklet med en række nye anlæg, senest bl.a. formidlings- og læringshuset Zoolab.

Anlægget samarbejder med en række interessenter nationalt og internationalt, herunder zoo-anlæg, zoo-organisationer, naturbevarelsesorganisationer og universiteter.

Nøgletal for Zoologisk Have København 2021¹:

- Antal besøgende var: 996.110 (2019: 1.571.331 besøgende)
- Samlede omsætning var på 231,7 mio. kr.
- Anlægget rådede over 181 årsværk
- Anlægget rådede over et areal på 11 hektar.

¹ Periodevis nedlukning i 2021 pga. corona.

Fokusområder

Arbejdsgrundlag

Det zoologiske anlæg er i henhold til zoo-loven forpligtet til at udarbejde en flerårig arbejdsplan, hvoraf det fremgår, hvilke opgaver anlægget vil forpligte sig til at udføre. Anlæggets vedtægter skal være godkendt af Kulturministeriet.

Zoologisk Have København har udarbejdet en treårig strategiplan: ZOO Vision 2023 – Fremtidens ZOO og Masterplan frem mod 2030. Anlæggets mission er overordnet set at fremme naturbevarelse og det overordnede formål er formuleret således: ”Sammen passer vi på verdens dyr”. Missionen udmøntes ved:

- At bidrage aktivt i det internationale arbejde med at bevare dyrearter og naturområder.
- At øge interessen for og forståelsen af naturen og dens mangfoldighed med vedkommende og aktiverende formidling og underholdende opdagelser.
- At anlæggets aktiviteter, er baseret på et videnskabeligt grundlag.

Anlæggets fundament er dyrene, professionel forvaltning af dyrestanden og avls-samarbejdet, men anlæggets zoo-faglige aktiviteter og kommercielle aktiviteter ses som hinandens forudsætninger for at nå anlæggets overordnede mål. Anlægget har fra 2018 iværksat et omfattende arbejde med at bevæge sig fra at være en traditionel zoologisk have til at være en opdagelseshave, der bygger på principperne Leg, Læring og Underholdning.

Ressourcegrundlag

Det zoologiske anlæg er i henhold til zoo-loven forpligtet til at have en høj standard og et økonomisk grundlag, der gør det muligt at opretholde denne. Endvidere skal der være en fuldtidsansat zoolog.

a. Økonomi

Zoologisk Haves samlede indtægter var i 2021 på 231,7 mio. kr. og fordeler sig således:

- Driftstilskud fra staten: 13,5 mio. kr.
- Sponsorater o.a. tilskud: 27,7 mio. kr.
- Statslige hjælpepakker: 32,3 mio. kr. (corona hjælpepakker)
- Egen-indtjening: 158,2 mio. kr.

Årets resultat var på 7,3 mio. kr. i 2021 og efter tilførsel af årets resultat var anlæggets egenkapital på 178,6 mio. kr., heraf vedrører værdiansættelse af pandaanlæg 156 mio. kr. Egenkapitalen uden pandaanlæg er således på 22,6 mio. kr.

Anlægget har været økonomisk udfordret som følge af delvise nedlukninger af anlægget i 2020-2021 som følge af corona. Statslige hjælpepakker, ikke-offentlige tilskud og omkostningstilpasning har bidraget positivt til årets resultat.

b. Medarbejdere

Anlægget rådede i 2021 over 181 årsværk, herunder 9 fuldtidsansatte biologer.

c. Bygninger og udendørs anlæg

De bygningsmæssige rammer er velholdte, og anlægget renoverer og etablerer løbende nye dyreanlæg og publikumsfaciliteter. Bl.a. etablering af formidlings- og læringshuset Zoolab, renovering af brunbjørneanlæg, varananlæg, løveanlæg, nedlægning af ulveanlæg, nye belægningsgræsarealer og beplantning i anlæg.

Det Zoologiske Råds vurdering 2022

Zoologisk Have København har som andre kulturinstitutioner i 2020-22 været underlagt nedlukninger og restriktioner som følge af covid-19, men har alligevel formået fortsat at være et professionelt og veldrevet anlæg, der med et strategisk afsæt og et meget højt ambitionsniveau arbejder engageret og innovativt for at udvikle den samlede virksomhed kvalitativt. Anlægget har fortsat fokus på formidling, avlssamarbejde, naturbevarelse og forskning, og de zoo-faglige og kommercielle aktiviteter understøtter gensidigt hinanden.

Anlægget er som storby-zoo udfordret af, at det nuværende areal er vanskeligt at udvide i omfang, men har kontinuerligt fokus på trivsel og pladsforhold inden for de nuværende arealer. For eksempel anlæg med flere arter på samme areal, som giver mere plads til dyrene, bedre dyreadfærd og bedre oplevelser for besøgende; udfasning af arter og anlæg, som kan give bedre plads til andre dyr i haven, og mindre ændringer i anlæg, som kan gøre en stor forskel for dyrene.

Rådet vil følge udviklingen af den fortsatte realisering af anlæggets treårige strategi for 2021-23 og anlægsudvikling i masterplan 2030 med interesse, herunder parløbet mellem de zoo-faglige og de kommercielle aktiviteter.

Rådet anbefaler:

- At anlægget fortsat har fokus på at sikre en balanceret vægtning af de zoo-faglige opgaver og de kommercielle aktiviteter.
- At anlægget fortsat konsoliderer anlæggets økonomi, så det fortsat er muligt at opretholde den høje standard i anlæggets virksomhed.

Formidling

Det zoologiske anlæg skal i henhold til zoo-loven virke til fremme af formidling af kendskabet til vilde dyr. Anlægget skal have særlige formidlingsprogrammer rettet mod børn og unge, såvel når de besøger anlægget i og uden for skolesammenhæng. Anlægget skal have en tilfredsstillende formidling til gavn for de øvrige gæster.

Formidlingsindsatsen ligger i forlængelse af den overordnede strategi, hvor anlægget – via Leg, Læring og Underholdning – ønsker at give de besøgende viden om og fascination for naturen og dermed engagement og lyst til at beskytte naturen. Sam-

tidig er der med udgangspunkt i den overordnede strategi for den samlede virksomhed "At sammen passer vi på dyrene" fokus på dyrevelfærd, artsbevarelse og at de besøgende får oplevelser, bl.a. ved at kunne opleve dyrene "tæt på" og flere arter sammen. Endvidere ønsker anlægget formidlingsmæssigt at møde anlæggets gæster både før, under og efter besøget, bl.a. via hjemmesiden. Anlægget har ikke udarbejdet en formidlingsstrategi.

Anlægget driver en omfattende formidlingsindsats, med fokus på, at der skal være formidlingstilbud for alle hele året, herunder undervisning, guidede rundvisninger, oplæg, workshops, særaktiviteter, zoo-camp, mulighed for at komme bag kulisserne og opleve udvalgte dyr og nye større event. Al formidling er baseret på et videnskabeligt grundlag.

Som følge af corona restriktionerne i 2020-21 blev nye formidlingstiltag iværksat for at imødekomme nye behov, som for eksempel digital Zooskole og børnehaver der flyttede ind i zoo. Ud over corona relaterede tiltag har anlægget siden sidste besigtigelse åbnet formidlings- og læringscentret Zoolab, som er et fordybelsessted for børn og voksne, hvor skiftende temaer formidles via leg, læring og sanseoplevelser. Andre nye tiltag er f.eks. "Zoo on the road", hvor anlægget kører ud til storcentre, skoler og biblioteker med formidling om naturbevarelse. Derudover er der åbnet to feltstationer i anlægget om Pilanesberg Nationalpark i Sydafrika, hvor anlægget har et naturbevarelsesprojekt for næsehorn.

Åbningen af de to feltstationer er fulgt op med kampagnen "Sammen passer vi på verdens dyr", hvor besøgende får indblik i næsehornets liv og de farer det står over for, herunder krybskytteri, og samtidig gives mulighed for at donere midler til bekæmpelse heraf. Det særlige fokus på næsehornet fortsætter i 2022, når Zoo i sommerperioden midlertidigt åbner et 81 meter højt tårn, "ZOO Skyliner" for at kickstarte turismen i København efter corona nedlukninger og samtidig sætte fokus på anlæggets indsats for bl.a. at bekæmpe krybskytteri.

Anlægget driver en omfattende skoletjeneste, og i de seneste to år er der foretaget en række nye initiativer for at imødekomme det ændrede behov i en coronatid. Bl.a. Zooskolen, som blev livestreamet på Facebook til brug for hjemmeundervisning i nedlukningsperioder. Alle afsnit fra Zooskolen er efterfølgende tilgængelige på YouTube som supplement til de temaer, hvori der normalt tilbydes undervisning. Derudover flyttede fire nabobørnehaver ind i zoo, hvor de samtidig oplevede anlægget på en ny måde og modtog undervisning.

I 2020 begyndte et 3-årigt projekt "Matematikken som metode til at forstå naturbevarelse", hvor der udvikles undervisningsforløb, som skal styrke børn og unges matematiske og naturfaglige kompetencer. Projektet er fondsfinansieret.

I 2019 modtog godt 39.000 elever og lærere undervisning af skoletjenesten i København Zoo. I 2021 modtog i alt 10.500 elever og lærere undervisning i anlægget, en reduktion, der tilskrives coronanedlukningen og de deraf følgende restriktioner for

besøg i ZOO. Derudover har Zooskolen på Facebook nået mange elever og lærere som hjemmeundervisning.

Anlægget bistår fortsat med ekspertviden om sit fagområde nationalt og internationalt, f.eks. i forhold til politikere og journalister.

Det Zoologiske Råds vurdering 2022

Zoologisk Have København har på trods af corona relaterede restriktioner siden sidste besigtigelse drevet en omfattende og varieret formidlingsindsats. Såvel skoletjenesten som den øvrige formidling er i samme periode kontinuerligt udviklet, herunder i kraft af ekstern støtte fra fonde, som anlægget har formået at tilvejebringe. Anlægget har etableret og planlægger nye anlæg, der kan indgå som væsentlige elementer i anlæggets formidling. Der er endvidere kommet mere sammenhæng i formidlingen og den måde man kommer fysisk rundt i anlægget.

Der er i anlægget en god balance imellem dyrevelfærd/formidling og imellem naturoplevelse/kommercielle aktiviteter.

Zoologisk Have har ambitioner om formidling på særdeles højt niveau og formidlingsindsatsen ligger i forlængelse af den overordnede strategi for anlægget. Formidlingsstrategien er indeholdt i den overordnede strategiplan, og man har valgt ikke at udarbejde en specifik strategi for formidlingsindsatsen.

Zoorådet vil følge anlæggets fortsatte udvikling og udfoldelse af potentialet for anlæggets mål om at levere formidling på et meget højt niveau, og fremover i højere grad inddrage de besøgende med henblik på at nå målet om at ”sammen passer vi på verdens dyr.

Rådet anbefaler:

- At anlægget fastholder og fortsat udvikler det omfattende formidlingsprogram for børn og unge.
- At anlægget fortsat i vidt omfang bistår med ekspertviden om sit fagområde nationalt og internationalt og på et videnskabeligt grundlag.
- At anlægget udarbejder en specifik formidlingsstrategi.

Avlssamarbejder

Det zoologiske anlæg skal i henhold til zoo-loven medvirke aktivt i arbejdet med at bevare truede vilde dyrearter, herunder relevant avlssamarbejde nationalt og internationalt med andre tilsvarende anlæg.

Dyrebestanden består af ca. 6.000 dyr fordelt på 230 arter. Af de 6.000 dyr var ca. 1.000 fisk.

Anlægget deltager i 2022 i 68 internationale avlsprogrammer under EAZA og er EEP koordinator for 5 avlsprogrammer (pungdjævel, lunde, moskusokse, trompeter hornfugl og shamadrossel).

Anlægget har derudover et omfattende antal tillidsposter i internationale zoo-samarbejdsorganisationer, herunder på formandsskabsniveau. Bl.a. seks formandskaber og et viceformandsskab for forskellige samarbejdsfora inden for EAZA (European Association of Zoos and Aquaria).

Det Zoologiske Råds vurdering 2022

Anlæggets avlssamarbejde er på et meget højt niveau. Anlægget deltager i et omfattende antal avlsprogrammer og er EEP koordinator for 5 arter. Anlægget har derudover et omfattende antal tillidsposter i internationale zoo samarbejdsorganisationer, herunder seks på formandsskabsniveau og dermed en betydelig indflydelse på output fra organisationerne.

Zoologisk Have har kontinuerligt fokus på trivsel og pladsforhold for dyrene og stiller efter at have den bedst mulige dyrevelfærd og dyrestand i anlægget. Rådet finder det er fornuftigt og i tråd med Zoologisk Haves fokus at anlæg nedlægges, hvis dyrevelfærden ikke er ok.

Rådet anbefaler:

- At anlægget fortsat prioriterer det internationale samarbejde på højt niveau.
- At den bedst mulige dyrevelfærd og dyrestand fortsat skal udgøre selve fundamentet for anlæggets samlede virksomhed.

Naturbevarelse

Det zoologiske anlæg skal i henhold til zoo-loven deltage i relevante naturbevaringsprojekter.

Zoologisk Haves overordnede mål er at fremme naturbevarelse og har knyttet sit arbejde med naturbevarelse til fire af FN's verdensmål for bæredygtig udvikling, herunder "Ansvarligt forbrug og produktion" og "Klimaindsats".

Anlægget arbejder internationalt med naturbevarelsesprojekter i Malaysia, Indonesien, Brasilien, Sydafrika og Grønland, herunder hjælp til overvågning af bestande, forskningsprojekter og opbygning af bæredygtig naturforvaltning. Anlægget arbejder lokalt i Danmark, med ni paddeprojekter, der omfatter opdræt i zoo med efterfølgende udsætning af afkom på de naturlige levesteder og genopretning af disse steder. Arbejdet så vel i Danmark som internationalt foregår i et tæt samarbejde med lokale parter. Grundlaget for anlæggets projekter er at gøre en forskel, et langsigtet engagement og at skabe lokal forankring. Ud over de nævnte feltprojekter har Zoologisk Have det europæiske kontor for IUCN-gruppen Conservation Planning Specialist Group (CPSG) og gennemfører i rammerne af dette en række naturbevarelses-workshops for myndigheder og NGO'er.

Anlæggets mål er en langtidssikring af arternes eksistens i deres naturlige økosystemer og habitater.

Zoologisk Have åbner et tårn, ZOO Skyliner hen over sommeren 2022 bl.a. for at sætte fokus på og indsamle penge til anlæggets indsats for at bekæmpe krybskytter i Pilanesberg Nationalpark i Sydafrika, hvor anlægget har brug for støtte til at overvåge parken og forhindre de truede næsehorn i at blive dræbt.

Det Zoologiske Råds vurdering 2022

Anlæggets naturbevaringsarbejde er på et meget højt niveau.

Rådet anbefaler:

- At anlægget fortsat prioriterer naturbevaringsarbejdet i ind- og udland på et højt niveau.

Bidrag til forskning

Det zoologiske anlæg skal i henhold til zoo-loven virke til støtte for forskning.

Zoologisk Have driver en omfattende forskningsvirksomhed. Anlægget har over de seneste 20 år produceret mere end 200 internationale forskningspublikationer (peer reviewed), og sammenlignet med andre europæiske zoologiske anlæg ligger Zoologisk Have i perioden som nr. 2 i Europa med hensyn til antal publikationer. Anlægget samarbejder med universiteter og relevante zoo-anlæg om forskning nationalt og internationalt.

Fokusområder er adfærdsbiologi, zoologisk medicin og populationsbiologi. De seneste videnskabelige aktiviteter omfatter bl.a. etablering af genetisk værktøj til bekæmpelse af illegal handel med chimpanser og en mere miljøvenlig produktion af palmeolie i samspil med bæredygtig forvaltning af dyrelivet.

Anlægget har i 2021 en videnskabelig stab, der består af fem zoologer, tre dyrlæger, en veterinær resident (uddannelsesstilling der bygger oven på dyrlægeuddannelsen) to postdocs og tre ph.d-studerende. Derudover fem ansatte i funktioner som bl.a. projektleder, laborant og registrar.

Det Zoologiske Råds vurdering 2022

Zoologisk Have bedriver en omfattende forskningsvirksomhed og anlæggets forskningsarbejde er på et meget højt niveau, som bidrager til det vidensgrundlag, der skal til for, at zoologiske haver over hele verden kan arbejde professionelt med dyrene.

Det er meget perspektivrigt, at anlægget i 2020 har påbegyndt et 3-årigt projekt ”Matematikken som metode til at forstå naturbevarelse”, hvor der udvikles undervisningsforløb, som skal styrke børn og unges matematiske og naturfaglige kompetencer.

Rådet anbefaler:

- At anlægget i højere grad formidler sin forskning digitalt til brugerne på anlæggets web
- At anlægget udnytter potentialiet i den omfattende forskning til at gøre børn og unge interesserede i det naturvidenskabelige område
- At anlægget fortsat arbejder forskningsbaseret og fastholder sin status som en troværdig kilde med ekspertviden/ekspertbistand om dyr og natur på højt niveau nationalt og internationalt.

Baggrund

1. Vurderingsforløbet i Zoologisk Have København

Rådet for zoologiske anlæg besøgte Zoologisk Have København den 4. maj 2022.

Tilstede var:

Fra Zoologisk Have København:

- Jørgen Horwitz, Bestyrelsesformand
- Jørgen Nielsen, Adm. direktør
- Mads Frost Bertelsen, Zoologisk direktør
- Pia Kortbæk, Executive Assistant

Fra Rådet for Zoologiske Anlæg:

- Bengt Holst, Formand i Rådet, Særlig rådgiver
- Hanne Strager, Næstformand i Rådet, Selvstændig rådgiver
- Catharina Eggers, Embedsdyrlæge, Ministeriet for Miljø- og Fødevarer
- Ernst H. Andresen, Embedsdyrlæge, Ministeriet for Miljø- og Fødevarer
- Jørgen Lund, Tidligere driftschef, Naturkraft
- Lisbeth Skovmand Høgh, Leder AQUA Akvarium & Dyrepark
- Maj Friis Munk, Biolog, Miljøministeriet

Fra Kulturministeriet, Slots- og Kulturstyrelsen:

- Christina Papsø Weber, Enhedschef
- Lise-Lotte Bjerre, Sekretariat for Rådet, Specialkonsulent

Fra Kulturministeriet, Departementet:

- Krestina Skirl, Specialkonsulent

Besøget foregik i anlægget og omfattede besigtigelse af anlægget og dialog med anlæggets ledelse om det zoologiske anlægs opgavevaretagelse.

2. Om Rådet for Zoologiske Anlægs tilsyn

Rådet for zoologiske anlæg fører et løbende tilsyn med de zoologiske anlæg, der modtager statsligt driftstilskud, i henhold til lov om statstilskud til zoologiske anlæg (lov nr. 255 af 12/04/2000).

Formålet med at yde statsligt driftstilskud er i henhold til loven at tilskynde til en stadig højere grad af professionalisme i de zoologiske anlægs arbejde med formidling af viden om dyrene og deres levevis samt anlæggenes deltagelse i relevante avlssamarbejder og naturbevarelsesprojekter.

Som led i tilsynet foretager Rådet faglige vurderinger af anlæggene. Den faglige vurdering baserer sig dels på anlæggets egen indberetning til Rådet for Zoologiske Anlæg og Slots- og Kulturstyrelsen samt på Rådets besigtigelse af de enkelte anlæg. Rådet besigtiger anlæggene hvert andet år og følger op på besigtigelserne med en skriftlig vurdering af anlæggenes varetagelse af opgaverne efter loven. Rådets vurderinger tager udgangspunkt i zoo-lovens § 3, herunder:

- Anlæggets udvikling i forhold til den seneste flerårsplan, tidligere vurderinger fra Rådet samt evt. øvrige udviklingsplaner.
- Organisationsform herunder kravet i zoo-loven om en fuldtidsansat zoolog (cand. Scient.), øvrige tilskud fra offentlige myndigheder, nøgletal (samlet omsætning, antal årsværk, besøgende) samt udviklingen heraf.
- Ressourcegrundlag, herunder bygninger og anlæg.
- Formidling af viden om dyrene og deres levevis herunder særlige formidlingsprogrammer for børn og unge.
- Samarbejde, herunder avlssamarbejde nationalt og internationalt herunder hvilke samarbejder anlægget er koordinator for og hvilke man deltager i.
- Naturbevarelse, herunder hvilke projekter anlægget deltager i og på hvilket niveau.
- Status på anlæggets forskning – dels aktiviteter, hvor anlægget selv udøver forskning, dels aktiviteter, hvor anlægget bidrager ved at stille dyr/faciliteter og viden til rådighed for andres forskning.

Rådets vurdering bliver sammenfattet i en bedømmelse af anlæggets opgavevaretagelse efter følgende skala:

- Meget tilfredsstillende
- Tilfredsstillende
- Ikke helt tilfredsstillende
- Ikke tilfredsstillende

Tilsynsrapporten indeholder Rådets vurderinger af og eventuelle anbefalinger til anlæggets drift og fortsatte udvikling. Rapporten giver samtidig anlæggets eventuelle kommunale tilskudsyder en viden om det enkelte anlægs virksomhed og de rammer, anlægget arbejder inden for.